

ФІНАНСИ

ЗА НАУКОВОЮ РЕДАКЦІЄЮ
ДОКТОРА ЕКОНОМІЧНИХ НАУК,
ПРОФЕСОРА А.В. БАЗИЛЮК

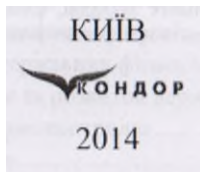
 КОНДОР

ФІНАНСИ. НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФІНАНСИ

Навчальний посібник

*За науковою редакцією доктора економічних наук,
професора А. В. Базиліук*

УДК 658.14/336 (076.3)

ББК 65.26.я73

Ф 59

Рецензенти:

Гонга О.І. - доктор економічних наук, професор, проректор з наукової та міжнародної діяльності Чернігівського державного інституту економіки та управління.

Льчук В.П. - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів Чернігівського державного технологічного університету.

Шемаєва Л.Г. - доктор економічних наук, професор, завідувач відділу макроекономічного регулювання Відділення управління державними фінансами Державної навчально-наукової установи „Академія фінансового управління” Міністерства фінансів України.

Схвалено вченою радою Національного транспортного університету
(Протокол № 9 від 20 жовтня 2011 р.)

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів
(Лист № 1/11-19852 від 17 грудня 2013р.)

Авторський колектив:

Базилюк А.В. (передмова, розділ 1- 15)

Горобінська І.В. (розділ 4)

Жулин О.В. (розділ 5, 6, 7, 8, 15)

Карлова І.О. (розділ 10, 13)

Левковець Н.П. (розділ 14)

Назаренко Я.Я. (розділ 1, 3, 9, 11, 14,15)

Теслюк Н.П. (розділ 2, 10.12, 13)

Хоменко І.О. (розділ 14)

Ф 59

Фінанси / За загальн. ред. А.В. Базилюк. К.: Кондор-Видавництво, 2014. - 348 с.

ISBN 978-966-2781-59-5

Містить навчальні, практичні матеріали теорії і практики фінансів. Він характеризується послідовністю подачі та обсягом навчального матеріалу. Розглянуто сутність фінансів, їх функції, місце та роль в економічній системі. Надано характеристику окремих сфер і ланок фінансової системи. Охарактеризовано сутності податків, податкової політики і податкової системи держави. Розкрито сутність фінансів підприємницьких структур, державних фінансів, державного бюджету та бюджетної системи, місцевих бюджетів та місцевих фінансів, державного кредиту та державного боргу, фінансів домогосподарств, фінансової політики та механізму. Навчальний матеріал доповнюється схемами, графіками, питаннями і тестами для контролю знань.

Ураховано зміни у законодавстві, запроваджені Податковим кодексом України.

Після кожного розділу наводяться запитання для самоперевірки, тестові завдання.

Для студентів вищих навчальних закладів, фінансистів, економістів, бухгалтерів і всіх, хто цікавиться сучасною теорією та практикою фінансової системи.

ББК 65.26.я73

ISBN 978-966-2781-59-5

© Колектив авторів, 2014
© Кондор-Видавництво, 2014

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	7
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ ФІНАНСІВ, ЇХ ФУНКЦІЇ ТА РОЛЬ.....	8
Сутність фінансів, їх роль та місце в економічній системі.....	8
Функції фінансів: розподільна та контрольна.....	12
Моделі фінансових відносин.....	15
Еволюція розвитку і становлення науки про фінанси.....	18
Запитання для самоконтролю.....	24
Тестові завдання.....	25
РОЗДІЛ 2. ФІНАНСОВА СИСТЕМА	26
2.1. Структурна побудова фінансової системи.....	26
2.2. Організаційна будова фінансової системи.....	30
Запитання для самоконтролю.....	37
Тестові завдання.....	37
РОЗДІЛ 3. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	39
3.1. Зміст та значення фінансової політики як складової частини економічної політики держави.....	39
3.2. Призначення та складові фінансового механізму.....	43
Запитання для самоконтролю.....	52
Тестові завдання.....	53
РОЗДІЛ 4. ПОДАТКИ І ПОДАТКОВА СИСТЕМА.....	55
4.1. Історичний розвиток оподаткування.....	55
4.2. Суть та функції податків.....	59
4.3. Елементи системи оподаткування.....	63
4.4. Класифікація податків.....	65
4.5. Податкова система і податкова політика.....	69
4.6. Принципи оподаткування.....	76
Запитання для самоконтролю.....	80
Тестові завдання.....	80
РОЗДІЛ 5. ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ.....	82
5.1. Сутність державних фінансів.....	82
5.2. Структура державних фінансів.....	84
5.3. Становлення та розвиток державних фінансів в Україні.....	89
Запитання для самоконтролю.....	92
Тестові завдання.....	93

РОЗДІЛ 6. ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ І БЮДЖЕТНА СИСТЕМА.	
ДОХОДИ І ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	94
6.1. Сутність, призначення та структура бюджету держави.....	94
6.2. Доходи державного бюджету.....	100
6.3. Видатки державного бюджету.....	102
6.4. Бюджетний дефіцит і профіцит та методи їх мінімізації.....	105
6.5. Бюджетний процес.....	111
6.6. Бюджетна система та бюджетний устрій.....	116
Запитання для самоконтролю.....	120
Тестові завдання.....	121
РОЗДІЛ 7. ДЕРЖАВНИЙ КРЕДИТ І ДЕРЖАВНИЙ БОРГ	123
7.1. Сутність державного кредиту.....	123
7.2. Класифікація державного кредиту.....	126
7.3. Державний борг: сутність та соціально-економічні наслідки.....	131
Запитання для самоконтролю.....	139
Тестові завдання.....	140
РОЗДІЛ 8. МІСЦЕВІ ФІНАНСИ ТА МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ	142
8.1. Сутність місцевих фінансів.....	142
8.2. Доходи місцевих бюджетів.....	145
8.3. Видатки місцевих бюджетів.....	149
8.4. Міжбюджетні відносини.....	154
Запитання для самоконтролю.....	159
Тестові завдання.....	159
РОЗДІЛ 9. ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНІ ФОНДИ ЦІЛЬОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	161
9.1. Призначення та роль спеціальних фондів.....	161
9.2. Фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні.....	164
9.2.1. Пенсійний фонд.....	168
9.2.2. Фонд загальнообов'язкового страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та ви тратами, зумовленими народженням та похованням.....	172
9.2.3. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття.....	174
9.2.4. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України від нещасних випадків на виробництві.....	178
9.3. Єдиний соціальний внесок.....	179
Запитання для самоконтролю.....	182
Тестові завдання.....	182

РОЗДІЛ 10. ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	184
10.1. Сутність фінансів суб'єктів господарювання.....	184
10.2. Фінансова діяльність: її зміст та відмінність від інших видів господарської діяльності підприємства.....	187
10.3. Принципи організації фінансів суб'єктів господарювання	194
Запитання для самоконтролю.....	196
Тестові завдання.....	196
РОЗДІЛ 11. ФІНАНСИ ДОМОГОСПОДАРСТВ	198
11.1. Сутність та функції фінансів домогосподарств в ринковій системі господарювання.....	198
11.2. Бюджет домогосподарств.....	201
11.3. Заощадження домогосподарств.....	208
11.4. Фінансовий портфель громадянина, його склад.....	210
Запитання для самоконтролю.....	212
Тестові завдання.....	213
РОЗДІЛ 12. СТРАХУВАННЯ ТА СТРАХОВИЙ РИНОК	215
12.1. Організація страхування та характеристика страхових відносин.....	215
12.2. Методи створення страхових фондів.....	220
12.3. Структура страхування. Страховий ринок.....	221
Запитання для самоконтролю.....	225
Тестові завдання.....	226
РОЗДІЛ 13. ФІНАНСОВИЙ РИНОК	228
13.1. Сутність та призначення фінансового ринку.....	228
13.2. Структура фінансового ринку.....	231
13.3. Учасники фінансового ринку.....	235
13.4. Характеристика інструментів ринку цінних паперів.....	239
13.5. Форекс - позабіржовий ринок.....	247
Запитання для самоконтролю.....	249
Тестові завдання.....	249
РОЗДІЛ 14. МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ	252
14.1. Економічна сутність міжнародних фінансів.....	252
14.2. Міжнародний фінансовий ринок.....	257
14.3. Міжнародні фінансові організації.....	263
14.4. Міжнародні фінансові інституції.....	267
Запитання для самоконтролю.....	270
Тестові завдання.....	270

РОЗДІЛ 15. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСІВ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОГО КОМПЛЕКСУ	273
15.1. Особливості формування фінансів транспорту.....	273
15.2. Особливості формування фінансів дорожнього господарства України.....	285
15.2.1. Джерела фінансування дорожнього господарства України.....	285
15.2.2. Альтернативні джерела фінансування дорожнього господарства.....	287
15.2.3. Моделі фінансування дорожнього господарства.....	296
15.2.4. Реформування фінансів дорожнього господарства України.....	302
15.2.5. Організація фінансів автодорожнього концесійного проекту.....	308
Запитання для самоконтролю.....	311
Тестові завдання.....	312
КРИПТОГРАМИ	313
Термінологічний словник.....	319
Список використаних та рекомендованих джерел.....	340